

Dr. sc. Alojz Jembrih, prof. emer.

Još o Moliškim Hrvatima

Autor ovoga priloga, ugledni znanstvenik, professor emeritus Hrvatskih studija iz Zagreba, upućuje na članak objavljen u časopisu *Dragoljub* (1867.) koji je pokrenuo, uređivao i u njemu pisao poznati Gjuro Stjepan Deželić, koji je članak naslovio *Hrvatske nasebine u južnoj Italiji*. Osim toga, autor potkrepljuje tezu da je slavist Jan Baudouin de Courtenay (1845. – 1929.) bio prvi koji je proučavao jezik Hrvata u pokrajini Molise prije Milana Rešetara. U prilogu autor predočuje dijelove Deželićeva članka da bi se vidjelo što je i kako pisano o tim Hrvatima. Budući da je riječ o gotovo nepoznatome tekstu, autor smatra opravdanim da se i danas ponovno pročita.

U više sam godina studentima Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, na predmetu *Književnost i kultura Hrvata u dijaspori*, govorio i o moliškim Hrvatima pa su oni saznali prvi put i ono što se o njima nije znalo ili se nije uopće spominjalo. To što se nije spominjalo želim ovdje ponovno predočiti čitateljima.

U posljednjih 25 (i više) godina u Republici Hrvatskoj i izvan nje podosta se pisalo (i piše) o moliškim Hrvatima, a pisalo se s različitih gledišta u kroatističkoj i slavističkoj periodici.¹ U ovom prilogu želim ponovno upozoriti na nešto što se u toj periodici nije spominjalo, dakle ni pisalo.² Stoga mi se čini da je ovaj prilog i zbog toga zanimljiv za širu hrvatsku i izvanhrvatsku javnost. No, ono što je diskutabilno u sekundarnoj literaturi u kojoj je riječ o spomenutim Hrvatima u južnoj Italiji jest naziv kojim su oni etnonimski isticani. Kao što navedena literatura (izbor) u bilješci 1 ovdje pokazuje, ta hrvatska manjinska zajednica bila je različito nazivana, od općeg naziva, kao *Slaveni u južnoj Italiji*, *srbske nasebine u južnoj Italiji*, *serbokratische Kolonien Süditaliens*, *hrvatske kolonije u Italiji* itd. Čovjek bi možda još razumio takve nazive s kraja 19. i početka 20. stoljeća, ali nikako ne mogu razumjeti hrvatske ugledne onomastičare i lingviste iz 80-ih godina 20. stoljeća koji su u svojim radovima rabili nazive: „šklavinske nasebine u južnoj Italiji“ ili „slavenske nasebine u pokrajini Molise, Italija“. Možda će čitatelja zanimati tko se prvi od jezikoslovaca u 19. stoljeću zanimao za moliške Hrvate, dakle i prije Rešetarove jezikoslovne studije (1911.). Bio je to Jan Baudouin de Courtenay (1845. - 1929.), Poljak francuskog

¹ Vidi: R. Kovačević, Srpske nasebine u južnoj Italiji. U: *Glasnik Srpskog učenog društva*, Beograd 1885., 273-340. J. Aranza, Woher die südslavischen Colonien in Südtalien? U: *Archiv für slavische Philologie*, Bd. 14, Berlin 1892., 78-82. J. Barać, *Hrvatske kolonije u Italiji*, Split 1904.; Josip Smodlaka, Posjet Apeninskim Hrvatima. U: *Hrvatska misao*, Zadar 1904., isto u autorovoj knjizi: *Putne uspomene i bilješke*, Zadar 1906. Milan Rešetar, Slavenske kolonije u Italiji. U: *Srđ*, VI., br. 24, Dubrovnik 1907., 1105-1127. Isti: Die serbokroatischen Kolonien Südtaliens. U: *Schriften der Balkankommission, linguistische Abteilung*, IX, Wien 1911. Mate Hraste, Nepoznate slavenske kolonije na obalama Gargana. U: *Kolo*, MH, br. 5, Zagreb 1963., 612-617.; Giacomo Scotti, Hrvatske oaze u južnoj Italiji. U: *Iseljenički kalendar Matice iseljenika Hrvatske*, Zagreb 1866.; Petar Milanović, Moliški Hrvati. U: *Kačić*, XIX.-XX., Split 1987./88., 315-348. Petar Šimunović, Šklavunske nasebine u južnoj Italiji i naša prva zapisana bugarštica. U: *Narodna umjetnost*, knj. 21, Zagreb 1984., 53-67; Sujoldžić, Anita, Finka Božidar, Šimunović Petar, Rudan, Pavao, Jezik i porijeklo stanovnika slavenskih naseobina u pokrajini Molise, Italija. U: *Rasprave Zavoda za jezik*, 13, Zagreb 1987.

² Vrlo je vrijedan rad Đure Vidmarovića objavljen u *Hrvatskoj reviji*, br. 1 (2018., 31-43), pod naslovom: *Hrvatski Feniks u južnoj Italiji*.

podrijetla, osnivač lingvističke „kazanjske škole“ u kojoj su počeci nauke o glasu (fonemu).³ Njegov interes za, kako on kaže „Slavene u južnoj Italiji“, proizlazi iz jednoga pisma Vatroslavu Jagiću (1838. - 1923.) s nadnevkom od 16. listopada 1895. godine. U tom pismu, uz ostalo, piše Jagiću: „(...) Kod Slavena u južnoj Italiji (Molise) bio sam pet dana i vrlo sam zadovoljan s tim izletom. Pohodio sam dva mjesta: Aqua viva colla Croce⁴ i San Felice Slavo⁵ (ovo posljednje samo na nekoliko sati), tako da nisam upoznao jedino Montemitro.⁶ Srpsko-hrvatski⁷ karakter toga jezika očuvao se čudesno čist: čak su i suptilne akcenatske nijanse ostale bez promjene, samo što je deklinacija podlegla jačem prorjeđivanju: jasno se ističe samo instrumental, inače su mjesta padežnih nastavaka preuzeli prijedlozi. Pribilježio sam prilično mnogo tekstova, pojedinačnih rečenica, izraza i sl. i namjeravam to zasad obraditi za Archiv.⁸ Hoće li tamo biti mjesta za takvu radnju? Na godinu ili za dvije godine namjeravam ponovno posjetiti te Slavene da skupim što više građe za točan prikaz toga jezika, koji se očuvao izvanredno čist i samostalan. Iz talijanskoga jezika posuđeno je razmjerno vrlo malo. Za opću lingvistiku takav je 'miješani govor' neobično zanimljiv.“⁹ Pišući o Milanu Rešetaru (1860. - 1942.), Mirko Deanović (1890. - 1984.) je, u vezi s njegovim interesom za jezik moliških Hrvata, i ovo zapisao: „(...) Iz jezičnih razloga privukli su na se njegovu (Rešetarovu) pažnju i naši iseljenici u južnoj Italiji, u provinciji Campobasso (oko 4.500 duša na početku XIX. v.) pa je na mjestu upoznao njihov govor i posvetio mu posebno djelo *Die serbokroatischen Kolonien Südtaliens* (1911.). Mogao je utvrditi, da su to štokavci ikavci iz primorja između Makarske i ušća Neretve, koji su se negdje na kraju XV. v. za turskih navala sklonili na drugu obalu Jadrana upravo sučelice kod grada Tremoli, onda u Napuljskoj kraljevini. Vrijeme je njihova iseljenja iz domovine ustanovio i povijesnim i jezičnim činjenicama. U njihovu jeziku nalazi one osobine, koje su nastale u XIV. vijeku na pr. a mjesto poluglasa [B] (*dan, tast*), u mjesto l (*pun, vuna*), nestajanje l na kraju sloga (*reka, da*), nepostojanje turskih riječi. Ti su iseljenici sačuvali samo dva naša akcenta, slabi (uzlazni) i

³ Bio je sveuč. prof. u Kazanju, Dorpatu, Varšavi i Petrogradu. Njegova „škola“, s njim na čelu, zalagala se da treba razlikovati jezik zajednice (u smislu de Saussureova „langue“ od jezika pojedinca („parole“), u lingvistici je zastupao tezu da treba uvijek imati na umu opis suvremenoga jezičnog stanja. Dopisivao se s Vatroslavom Jagićem od 1874. Vidi: Josip Hamm, ur. *Korespondencija Vatroslava Jagića*, knj. 2, JAZU, Zagreb 1970., 107-108, 298, br. 69. O Kazanjskoj školi vidi: Milka Ivić, *Pravci u lingvistici*, peto izdanje, Ljubljana 1983., 84-86.

⁴ Kruč / Acquaviva Collecroce.

⁵ Stifilić / San Felice del Molise. Tako na karti u: *Tjedan moliških Hrvata* (Zagreb 16. – 21. 6. 1996.), Hrvatska matica iseljenika, Zagreb. Zanimljivo je spomenuti da pokraj Splita postoji kaštelanski ojkonom Štafilić (< *stʰfilić < *Stufeliciu < *sanctu Feliciu). Vidi: Petar Šimunović, Sakralni toponimi sa sut- + svetačko ime u razdoblju kasne antike do predromanike. U: *Folia onomastika Croatica*, knj. 5, HAZU, Zagreb 1996., 39-62.

⁶ Mundimitar. Govor toga mjesta, vidi: Agostina Piccoli, Fonološki prikaz govora u Montemitru. U: Hrvatska obzorja, br. 4, Split 1995. I ista: Prolegomena za rječnik govora Montemitra. U: *Filologija*, HAZU, br. 22-23, Zagreb 1994.; ista: *Ali Tagliate. Parole di un libro incopiuto / Podrezana krila. Riječi nedovršene knjige*. U spomen Agostine Piccoli (1999.); Antonio Sammartino, *Grammatica della lingua croato-molisana / Gramatika moliškohrvatskoga jezika*, Profil international, Zagreb 2004.; Božidar Vidov, *Rječnik ikavsko-štokavskog govora molisanskih Hrvata u srednjoj Italiji – Mundimitar, Stifilić, Kruč*, Toronto 1972. Isti: *Gramatika ikavsko-štokavskog govora stanovnika hrvatskog podrijetla Mundimitra - Stifilića – Kruća u pokrajini Molise*, Toronto – Canada 1974. Vidi još: Antonio Sammartino, Pet stoljeća tišine. U: *Riječi*. Časopis za književnost, kulturu i znanost, 3-4, Ogranak Matice hrvatske, Sisak 2012., 8-12.

⁷ Jasno, taj se lingvonim rabio (a možda se još rabi i danas na slavističkim katedrama diljem svijeta?!) po tadašnjoj jugoslavenskoj nomenklaturi politički uvjetovanoj.

⁸ Riječ je o časopisu koji je Jagić utemeljio u Berlinu 1875. godine – *Archiv für slavische Philologie*. Koliko mi je poznato, u tom časopisu nije ništa objavljeno o moliškim Hrvatima iz pera Baudouina de Courtenaya, osim članka J. Aranze u svesku 14 (1892.), vidi bilj. 1 ovdje. Vidi također: *Archiv für slavische Philologie. Gesamthaltverzeichnis*, Akademie-Verlag, Berlin 1962.

⁹ U vrijeme posjeta de Courtenay bio je profesor u Krakovu (1894. - 1899.). Predočeni dio iz pisma u hrvatskom je prijevodu objavio Josip Hamm, Vatroslav Jagić i Poljaci. U: *Rad*, JAZU, knj. 282, Zagreb 1951., 172.

jaki (silazni), na istom mjestu, gdje ga imaju obično štokavci, otprilike kao Lastovci ili Lumbardani na Korčuli, tako da je njihov naglasak na prijelazu iz naše starije u noviju akcentuaciju. Čisti su ikavci. Pod utjecajem talijanskog jezika oni gube deklinaciju i srednji rod. I u upotrebi glagolskih vremena povode se za dijalektima okolnih Talijana, te se veoma često služe imperfektom glagola, kao i naši stari pisci (*rečāše, dodāhu, donesahu*), dok nikako ne upotrebljavaju aorista.¹⁰

Kao što sam spomenuo, moliški Hrvati u literaturi su spominjani često bez pridjeva hrvatski pa se može postaviti pitanje - zar autori svojih radova doista nisu znali da je njihov jezik hrvatski i da su im pretci došli iz hrvatskih strana? Bez obzira na neznanje, navest ću jedan prilog s kraja druge polovice 19. stoljeća koji je naslovljen: *Hrvatske naseline u južnoj Italiji*. Tekst je objavljen u časopisu *Dragoljub* koji je utemeljio i uređivao te u njemu pisao Đuro Stjepan Deželić (1838. - 1907.).¹¹ Da bismo vidjeli što je pisano u Hrvatima u južnoj Italiji, dakle ne naziva ih Slavenima, kolonijama, već pravim nazivom, što su od samih početaka i bili, a etnonim su im uzeli autori u svojim radovima zbog nepoznatih razloga.¹² Budući da je članak u časopisu *Dragoljubu*¹³ pisan jezikom i pravopisom kakav je tada bio prihvaćen, tekst ću u prijepisu ostaviti bez intervencija. Dakle, tekst u *Dragoljubu* glasi:

„Da nisu Slaveni ovako raztrgani, kako jesu, koliko ih imade, da su na okupu, oni bez sumnje nebi imali četiri jezika sa toliko narječja, nego samo jedan književni i diplomatski a imali bi u svietovnom vieću prvo mjesto. Nu vrieme nas nadje sada razdieljene u četiri veće gromade, a manjim reć bi ni broja neima! Proti onim vode i vlade i narodi kroz vjekove strahovitu političku i narodnu borbu; manje odasvuda tudjim življem zaokružene i pod upravom tudjega naroda, Slavenom izčeznuše već ili ih sada nestaje. Koliko je bilo Slavena u saksonskoj, u Altenburgu, na desnoj obali Saale, oko gore Fichtel, oko Fulde – u zapadnoj Njemačkoj¹⁴ - danas se samo znade, da su to bili Slaveni, pa su sad Niemci. Slavenskih naselina, Veleta, ima u Belgiji i Britaniji; o tih je pisao Šafařík u 'Starožitnostih',¹⁵ a ima ih u Švajcarskoj, maloj Aziji, Španjolskoj i Americi. Koliko su gdje svojom slavenštinom imali

¹⁰ Citat iz posebnog otiska 54. knjige *Ljetopisa JAZU*, Zagreb 1949., 346-347. Vidi noviji rad: Irena Drpić, Prilog istraživanju moliškohrvatskoga govora Mundimitra. U: *U službi jezika – Zbornik u čast Ivi Lukežić*, Filozofski fakultet Rijeka, Odsjek za kroatistiku, Rijeka 2007., 93-101.

¹¹ O njemu više vidi: Đuro Deželić, Gjuro Stjepan Deželić – kronika života. U: *Gazophylacium*, XVIII., br. 1-4, Zagreb 2013., 135-194. O *Dragoljubu*, 169-174. Vidi još: Mira Kolar-Dimitrijević, Gospodarski vidik djelovanja gradskoga vijećnika Gjura Stj. Deželića u Zagrebu. U: *Gazophylacium*, XV., br. 3-4, Zagreb 2010., 88-102. Zbornik radova: *Gjuro Stjepan Deželić. Obris moderne hrvatske kulture i politike*, Narodno sveučilište Ivanić Grad, 2000.

¹² Možda bi se dalo to objasniti time što su Talijani hrvatske doseljenike nazvali Schiavoni a to preuzeli onda i ostali koji su o njima pisali. Danas kada se zna za podrijetlo njihovih predaka nema razloga da ih se ne zove Hrvatima.

¹³ Vidi *Dragoljub*, I., 1867., 236-239. Časopis je pokrenuo, uređivao i u njemu pisao Gjuro Stjepan Deželić; prvi broj je iz tiska izašao početkom 1867. i prestao krajem 1868. kada ga je zamijenio časopis *Vienac* Matice ilirske. Glavni urednik Deželić je napisao u prvomu broju da je cilj *Dragoljuba* duševni napredak našega naroda i da zaustavi poplavu tuđih literatura. U svakom broju časopisa zastupljene su pjesme, pripovijetke, najrazličitije opisi i putopisi, životopisi znamenitih ljudi, vijesti o suvremenim događajima, članci iz naravoslovlja i prirodoslovlja, o narodnom životu, mudroslovlju i pravoslovlju, jezikoslovlju i kritike. *Dragoljub* je izlazio jednom tjedno (utorkom, kasnije srijedom). Vidi: Agneza Szabo, *Središnje institucije Hrvatske u Zagrebu 1860 – 1873*, II., Zagreb 1988., 35-43.

¹⁴ U Izvorniku je tu bilješka 1) s tekstom ispod: Westermann's Jahrbuch der illustr. Deutschen Monatshefte 6. sv. str. 64. Slav. Colonien im westl. Deutschland.

¹⁵ Riječ je češkom filologu imenom Josef Pavel Šafařík (1795. – 1861.) autor je djela *Slovanské starožitnosti*, Prag 1836. – 1837.

upliva na jezik i običaje onih naroda, nisam nigdje čitao, nu Poljak Szajnocha¹⁶ i Aschbach¹⁷ dokazaše, da su Slaveni u Španjolskoj poimence za Omajida imali velik upliv, davši joj i više znamenitih državnika. O slavenskoj naselini u Švajcarskoj, u kantonu vališkome progovori Davorin Trstenjak,¹⁸ a o hrvatskih u južnoj Italiji izda učeni talijan Giovenale Vegezzi Ruscalla¹⁹ u Turinu 1864. posebno djelce: 'Le colonie serbo-dalmate del circondario di Larino, provincia di Molise', (u vel. 8-ni str. 38) posvetiv ga srbskom knezu Mihajlu Obrenoviću, pošto su već izašla god. 1856. u Zadru pisma profesora Ivana de Rubertisa naslovom: 'Delle colonie slave nel regno di Napoli (u 8-ni str. 47) i djelo dekana Franc. Pav. Volpea: 'Saggio intorno agli Schiavoni stabiliti in Matera nel Secolo XV'. Napoli 1852 (u 8-ni str. 31).“

Potom Deželić upućuje da „u br. 9. 'Dragoljuba' ima 'Zibka', narodna pjesma tih Hrvata, kako ju prepisao Ivan de Rubertis,²⁰ a evo još primjera njihova jezika, najprije priča o izgubljenom sinu, kako je napisao²¹ Vegezzi:

„Jedan čovjek imaše dva sine, i već mlad onizieh je rekao tacu: otac, daj mi dil blago, koi men počeka; i otac je dilie njimi blago. I malodana pak ta sin već mlad skupi e sve, je pošā po pato grad daleko, i ondi je propuha svoje blago živuće nepravo. I kada on je haršie sve, velika skupoća je došliani grad, i 'on počē imati potribu. I je pošā, i sa vrzie na spodar (gospodar?) s jedano prebivilac one zemlje, koj njega posla na svoje njive opasti prasenja. On žudiaše puniti trbuh mohunji, koji dahu prasenja, a nikor njemu dajaše. Kada je sa spoznatie, je reka: korko službenik moga otac imajo čudo kruh, a ja umiram od glad. Ja ću sa ustat, i ću počie di moj otac, i ću reć njemu: otac, ja se činie velik grih naprid nebo i naprid tebi. Ja nisa dostojan biti već zva ne tvoj sin: neka bit jedan tvojiiek sljužbenik. On je sa ustanie i je pošā di svoj otac; i kada biše još s daleko, svoj otac je vidie njega, i ima smilovanje i sa hitie vrat njega i je poljubie njega ...“²² Deželić nastavlja da „G. prof. de Rubertis veli (str. 12.) u svojih pismih, da su im pjesme, kojih imadu vrlo mnogo većinom erotičke i navodi pjesmu; Lipa divoica hommo po ružice...“ i drugu, kojom prevarena djevojka plače: „Ja mam vit tvoje sarce Ivan Dovice / Sašušit kako sašušu ove ružice, / Ke ja sad versgem svora ova stina / Di svaku noć plačem za tebe! ...

Na str. 11. priobćuje, kako starija sestra plače nad mrtvim bratom: 'Brate moj, zajde prid našu divoica! Ponesiu unebe prid Bog! Učiniu put; ti znaš ka naša divoica jè mala.'

¹⁶ Poljski književnik i povjesničar Karol Szajnocha (1818. - 1868.).

¹⁷ Bio je to Josef von Aschbach (1801. - 1882.), sveuč. prof. na Bečkom sveučilištu. O njemu vidi: *Österreichisches biographisches Lexikon*, Bd. I., Graz-Köln 1957., 32. Njegova su predavanja iz povijesti na Bečkom sveučilištu pohađali mnogi hrvatski mladići koju su tamo studirali kao npr. Šimun Milinović, Franjo Rački i mnogi drugi. Vidi: Alojz Jembrih, Šimun Milinović studirao na Bečkom sveučilištu. U: *Gazophylacium*, XVIII., br. 1-4, Zagreb 2013., 239-254.

¹⁸ U izvorniku je bilješka 2, a ispod: *Slovenski glasnik* 1866. Znači, Trstenjak je to objavio u tom časopisu. Davorin Trstenjak (1848. - 1921.) bio je hrvatski pedagog.

¹⁹ Giovenale Vegezzi Ruscalla (1799. - 1885.); o njemu na Wikipediji piše da se, uz ostalo, bavio istraživanjem „srpsko-dalmatinskih jezičnih manjina u Italiji“ (?!). <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=giovenale+vegezzi> (pristupljeno 29. VII. 2019., 11:03)

²⁰ Giovanni De Rubertis (1813. - 1889.) bio je u dopisnom kontaktu s dubrovačkim pjesnikom Medom Pucićem (1821. - 1882.). O Rubertisu vidi: Antonio Sammartino, Pet stoljeća tišine. U: *Rječ.* Časopis za književnost, kulturu i znanost, Matica hrvatska, 3-4, Sisak 2012., 12-13.

²¹ Tu u izvorniku je bilj. 2, ispod piše: Le colonie Serbo-Dalmate del circondario di Lario, provincia di Molise.

²² *Dragoljub*, I., 1867., 237.

A mati za kćerju ovako plače: 'Ružica moja di si pola? Bože moj, uhit za vlase ova moja šura! Držiu svasdan krajem tebe! Zašto nis vaše men? Bože moj, Bože moj!...'“

Čitamo dalje u *Dragoljubu*: „G. Vegezzi, koji je proučio naše: Gjorgjića, Palmotića, Gundulića, Ektorovića i dr. tumači talijanski u jezikoslovnih primjetbah rieč po rieč priču o razsipnom sinu; našim štiocem iz tih primjedaba netreba izvadka van onu n. p. *skupie*, gdje kaže, da u tom participu stoji *e* mjesto staroga *l* a novoga *o*. Svemu drugomu, što sam ovdje naveo, a nisam i protumačio, scienim netreba tumača. – Kazat mi je po Rubertisu (str. 10.), da Hrvati nekažu ni poglavarom ni komu drugomu 'il voi' ili 'l' ella' nego hrvatskim običajem **ti**, a Vegezzi (str. 16.) veli da su: '*osim jezika*, premda u školi, na propoviedaonici te izpoviedaonici izključivo vlada jezik talijanski, dobro sačuvali i *običaje*.'

Tko neće u navedenom na prvi mah prepoznati našega hrvatskoga Primorca? I eto, kako dobro im se još sačuva jezik, kad pomislimo, da oni u dosta neznatnom broju živu u napuljskoj njekoč kraljevini već kroz 400 godina! Vegezzi veli, da su se naselili tamo izmedju 1467. do 1494. i to uklanjajuć se turskom divljačtvu. (...) God. 1362. nalazi se u Vasto primorskom gradu u Abruzzah crkva posvećena sv. Nikoli slavenskom zaštitniku; još g. 1552. bijaše tu 50 hrvatskih porodica sa svojim župnikom. Obćina Ginestra pisaše se u sriedini 14. stoljeća: Ginestra degli Schiavoni. Osim Vegezzia o moliškim Hrvatima pisao je i Francesco Paolo Volpe (1779. - 1852.)²³ u djelu: *Saggio intorno agli Schiavoni stabiliti in Matera nel Seculo XV.*, Napoli 1852.“²⁴ Zatim u članku koji je predočio Deželić o moliškim Hrvatima, nalazimo zanimljive podatke u vezi s brojem stanovnika u Kruču i Stifiliću.

„Godine 1573. nalazimo Slavene, napose Dalmatince u Montelongu, koj se je poslie zvao Castellucio degli Schiavi, zatim u okolicah Ripalda, San Biase, Cerritello. Još danas su tu dvie naseobine i to u gradu Aquavia (Vodaživa, [danas hrvatski naziv Kruč, A. J.]), gdje su 964 muških i 859 ženskih glava.²⁵ U selu San Felice Slavo ima 1064 m. i 1144 ž. stanovnika, te ih sada još ima ta naseobina 3971 Hrvata.²⁶ Da će i tih sad još čistih tečajem vremena nestati u talijanštini, tko o tom dvojiti? Jer bilo, a nestalo ih je velik broj u Vastu i drugdje n. p. u Tavenni, u Palati (gdje su sagradili crkvu, na kojoj stoji natpis: Hoc primum dalmatiae gentes castrum incoluere ac templum a funfamentis erexere anno MDXXXI.)²⁷ Još g. 1805. govorahu hrvatski veli 'Dizionario di Del re'²⁸ (che parlavano tuttora lo slavo-dalmato), a tu danas neima više od šestdeset starih ljudi, koji bi umjeli sboriti jezik svojih djedova; ini mu se odtudjiše od straha, da nebudu u kući stranci veli Vegezzi; 'temendo di essere per tal fatto consideratti come stranieri, mentre dessi, malgrado la diversa favella, si considerano pretti e schietti italiani'.“ Tim je riječima završio Gjuro Stjepan Deželić svoj prilog u *Dragoljubu* o moliškim Hrvatima čija je naselja on nazvao pravim imenom „Hrvatske naseline u južnoj Italiji“ i to već 1867. godine.²⁹ Uostalom, to je godina u kojoj se potpisuje Austro-ugarska nagodba, osniva JAZU, danas HAZU.

²³ O njemu vidi: https://it.m.wikipedia.org/wiki/Francesco_Paolo_Volpe (pristupljeno 29. VII. 2019., 12.00).

²⁴ Deželić donosi iz toga djela dio teksta na hrvatskome jeziku u svom *Dragoljubu*, I., Zagreb 1867., 238-239.

²⁵ Za usporedbu navedimo da je u tom naselju 2010. godine bilo ukupno 697 stanovnika; podatak prema Sammartino, *nav. dj.*, 9.

²⁶ I to naselje prema popisu iz 2010. ima 708 stanovnika; podatak prema Sammartino, *nav. dj.*, 9.

²⁷ U hrvatskome prijevodu: „Ovdje su isprvice bili Dalmatinci koji se nastaniše u ovome mjestu i koji su iz temelja izgradili ovu crkvu 1531. godine.“

²⁸ Ovdje Deželić navodi bilješku: *Dizionario geografico del regne di Napoli*. Napoli 1805, tomo X.

²⁹ Bilješke u navedeni tekst dodao je A. Jembrih zbog boljega razumijevanja konteksta.

